

Η Γεωγραφία μέσα από τα προγράμματα Π.Ε. του Κ.Π.Ε.
Ελευθερίου – Κορδελιού

Παραδεισανός Αδάμ
Αναπληρωτής Υπεύθυνος στο Κ.Π.Ε.

Η ως τώρα εικοσάχρονη εφαρμογή του θεσμού της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα αποτελεί πλέον μια σίγουρη καινοτομία στα εκπαιδευτικά δρώμενα. Τα θετικά αποτελέσματα αυτής της εφαρμογής είναι άμεσα για τους συμμετέχοντες μαθητές και εκπαιδευτικούς και έμμεσα για τις εκπαιδευτικές και ευρύτερες κοινωνίες. Οι μαθητές μέσα απ' αυτή την εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν τις βασικές έννοιες της οικολογίας και να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Αυτή η ευαισθητοποίηση θα πρέπει να στηρίζεται στη γνώση των εύθραυστων ισορροπιών της φύσης και των φυσικών οικοσυστημάτων, όπως αυτές ναρκοθετούνται και παραβιάζονται καθημερινά από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και παρεμβάσεις.

Μεταξύ άλλων μια από τις βασικές καθοδηγητικές αρχές για την Π.Ε. είναι και η διεπιστημονική προσέγγιση του περιβάλλοντος, με τη χρήση πολλών μαθησιακών αντικειμένων. Έτσι, προκειμένου να γίνει δυνατή μια ολιστική εξέταση των περιβαλλοντικών ζητημάτων απαιτείται μια τοπική, εθνική, περιφερειακή και διεθνής προσέγγιση, ώστε οι μαθητές να εμβαθύνουν στις περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν και σε άλλες γεωγραφικές περιοχές του πλανήτη. Μ' αυτό τον τρόπο γίνεται προφανής η ανάγκη για μια τοπική και παγκόσμια συνεργασία προκειμένου να αντιμετωπισθούν μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα και να αποφευχθούν παρόμοια στο μέλλον. Ο διεπιστημονικός χειρισμός των περιβαλλοντικών ζητημάτων πρέπει να εμπλέκει εκτός από τις πολιτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές παραμέτρους και αυτές των φυσικών επιστημών. Μια πολύ βασική συνιστώσα αυτών αποτελεί η γεωγραφία, το μάθημα της οποίας δυστυχώς ολοένα και συρρικνώνεται στα αναλυτικά σχολικά προγράμματα τα τελευταία χρόνια.

Ο καθορισμός του περιβάλλοντος δεν νοείται δίχως τη χρήση γεωγραφικών όρων και εννοιών. Οι φυσικοί παράγοντες έδαφος, νερό, ατμόσφαιρα, κλίμα κ.ά. που αποτελούν το αβιοτικό κομμάτι ενός οικοσυστήματος προσεγγίζονται μέσα από το μάθημα της γεωγραφίας τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το φυσικό περιβάλλον, που δεν έχει υποστεί αλλοιώσεις από ανθρώπινες επεμβάσεις, μπορεί να συγκριθεί με το διαταραγμένο ανθρωπογενές περιβάλλον μόνο με τη χρήση της γλώσσας της γεωγραφίας. Η έννοια

του οικοσυστήματος, εκτός από τους οργανισμούς που ζουν σ' αυτό, χαρακτηρίζει και το σύνολο των φυσικών παραγόντων του χώρου και της περιοχής. Δίχως τον σαφή καθορισμό του φυσικού περιβάλλοντος, με όρους καθαρά γεωγραφικούς, δεν μπορεί να περιγραφεί με σαφήνεια το ανθρωπογενές περιβάλλον και να καταγραφούν οι ανθρώπινες παρεμβάσεις, θετικές ή αρνητικές, από το πριν στο μετά.

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευθερίου – Κορδελιού, ένα από τα τριάντα τρία γεωγραφικά ισοκαταναμημένα κέντρα στον Ελλαδικό χώρο, για έβδομη σχολική χρονιά υλοποιεί προγράμματα Π.Ε. που σχετίζονται με την πόλη της Θεσσαλονίκης και την ευρύτερη περιοχή.

Σύμφωνα με την ολιστική θεώρηση του περιβάλλοντος, τα μαθήματα του αναλυτικού σχολικού προγράμματος λειτουργούν ως εργαλεία και τίθενται στην υπηρεσία των προγραμμάτων του Κ.Π.Ε. ώστε τα ζητήματα να εξετάζονται σφαιρικά. Έτσι γίνεται προσπάθεια να επιτευχθούν οι στόχοι των προγραμμάτων και οι μαθητές να συνδέσουν τη θεωρητική γνώση με την κατανόηση και την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Επιπλέον αναπτύσσονται ικανότητες όπως κριτική σκέψη, δημιουργία, επικοινωνία και υπευθυνότητα που συμβάλλουν στην αυτογνωσία και αυτοεκτίμηση των μαθητών και τους παρακινούν στη μελλοντική συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων καθοριστικών για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η ύπαρξη και λειτουργία μετεωρολογικού σταθμού στον προαύλιο χώρο του Κ.Π.Ε. δίνει την ευκαιρία στους μαθητές που το επισκέπτονται να γνωρίσουν και να παρατηρήσουν όργανα μέτρησης και καταγραφής μετεωρολογικών παραμέτρων όπως: θερμοκρασία και υγρασία του ατμοσφαιρικού αέρα, διεύθυνση και ταχύτητα του ανέμου και το ύψος βροχής. Έτσι μπορούν να αντιληφθούν τους επικρατούντες ανέμους στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, τους λόγους δημιουργίας του ατμοσφαιρικού νέφους σε μέρες άπνοιας και την λάθος γεωγραφική θέση των βιομηχανιών σε σχέση με τα σημεία του ορίζοντα.

Το φωτοβολταϊκό στοιχείο που με την ηλιακή ενέργεια τροφοδοτεί με ηλεκτρικό ρεύμα τον σταθμό, αποτελεί καλή ευκαιρία για προβληματισμό ως προς τη θέση και τον προσανατολισμό του. Έτσι γίνεται αναφορά και στις ανανεώσιμες – καθαρές πηγές ενέργειας και το περιβαλλοντικό όφελος απ' αυτές.

Στο Περιβαλλοντικό Μονοπάτι, η χρήση χάρτη και πυξίδας για προσανατολισμό και η κυκλοφορία στη γειτονιά σε προκαθορισμένη διαδρομή, οξύνουν την κριτική σκέψη των μαθητών ώστε να νοιώθουν ικανοί να κυκλοφορήσουν με τη βοήθεια χάρτη και σε άλλες άγνωστες σ' αυτούς πόλεις. Η αναφορά σε εμπειρικούς τρόπους προσανατολισμού κινεί το ενδιαφέρον τους και τους δημιουργεί μια αίσθηση αυτοπεποίθησης. Τέλος, σχεδιάζοντας τη γειτονιά που επισκέφθηκαν,

με τη δική τους κλίμακα και έτσι όπως αυτοί θα ήθελαν να είναι, καλλιεργεί δεξιότητες και τους ωθεί να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον της δικής τους γειτονιάς.

Αρκετές ευκαιρίες για χρήση γεωγραφικών όρων και εννοιών, έχουν οι μαθητές που συμμετέχουν στα προγράμματα του Κ.Π.Ε. με θέμα το νερό. Η προβολή βιντεοκασέτας, με περιεχόμενο την ύδρευση της πόλης της Θεσσαλονίκης από τα ρωμαϊκά χρόνια ως σήμερα, επιχειρεί μια διεπιστημονική σύνδεση του θέματος με τα σχολικά αναλυτικά προγράμματα και ιδιαίτερα με τη γεωγραφική θέση του πολεοδομικού συγκροτήματος. Τα ποτάμια που εκβάλλουν δίπλα, ο μυχός του Θερμαϊκού κόλπου, ο ορεινός όγκος του Χορτιάτη με τις πηγές του και η Αραβησός με το όρος Πάικο και τα άφθονα νερά τους. Οι ποταμοί Γαλλικός, Αξιός, Λουδίας και Αλιάκμονας, οι λίμνες Κορώνεια (;) και Βόλβη, αποτελούν μερικά από τα γεωγραφικά στοιχεία της περιοχής που εμπλέκονται αρκετά στο πρόγραμμα. Οι νερόμυλοι από τις περιοχές Πολίχνη και Ελαιώνα μας παραπέμπουν στο Υ/Η εργοστάσιο της Σφηκιάς στην Ημαθία.

Η μελλοντική υδροδότηση της πόλης από τον Αλιάκμονα και όχι από τον Αξιό όπως παλιότερα, δημιουργεί ερέθισμα για συζήτηση, όπως επίσης και η εδαφική καθίζηση στην περιοχή Καλοχωρίου προβληματίζει ως περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής.

Σε επόμενη δραστηριότητα, με την επεξεργασία επίκαιρων άρθρων, οι μαθητές συγκρίνουν, συζητούν και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ρύπανση δεν γνωρίζει σύνορα. Επιπλέον, ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι κοινά στον πλανήτη και πως απαιτείται παγκόσμια συνεργασία λαών και κρατών (πράσινη διπλωματία), για την ειρηνική επίλυσή τους και την αποφυγή δημιουργίας παρόμοιων στο μέλλον. Η περίπτωση της λίμνης Κορώνεια και η ανάγκη για πρόληψη παρόμοιων φαινομένων, μπορεί να συγκριθεί με άλλες περιπτώσεις εντός ή και εκτός Ελλάδας.

Η καταστροφή των δασών της Κεντρικής Ευρώπης με το φαινόμενο της όξινης βροχής, που δημιουργούν μεταφερόμενοι με ανέμους ρύποι από βιομηχανικές δραστηριότητες από τη ΒΔ Ευρώπη, τα προβλήματα του νερού στη Μέση Ανατολή, οι ποταμοί Τίγρης και Ευφράτης, η ρύπανση των ποταμών της Ασίας κ.ά., είναι παραδείγματα αρκετά για να φανεί η πλανητική διάσταση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της παγκόσμιας οικολογικής κρίσης.

Τέλος, το πρόγραμμα για το νερό στο Δημοτικό σχολείο περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με τον κύκλο του νερού στη φύση. Οι μικροί μαθητές χρησιμοποιώντας κάρτες, με μορφή παιχνιδιού, μαθαίνουν και αναγνωρίζουν τους σχηματισμούς του νερού στη φύση, τις φυσικές καταστάσεις και τις διαφορετικές μορφές του, την κατανομή των υδάτων πάνω στον πλανήτη κ.ά. Επεξεργάζονται φύλλα

εργασίας και με τη βοήθεια χάρτη συζητούν τις καθημερινές ανθρώπινες χρήσεις του νερού, προβληματίζονται για τις αρνητικές συνέπειες και καταλήγουν σε συμπεράσματα. Με προβολή κατάλληλων διαφανειών καλούνται να συγκρίνουν τους τρόπους προμήθειας, χρήσης και εξοικονόμησης νερού σε διαφορετικές περιοχές της γης.

Κλείνοντας το ημερήσιο πρόγραμμα, οι μαθητές εκφράζονται δημιουργώντας το δικό τους χάρτη, απ' όπου μπορεί να φανεί η ευαισθητοποίηση και ο προβληματισμός τους για την ανάγκη σωστής καθημερινής χρήσης του νερού από όλους, για την προστασία των υδατικών πόρων του πλανήτη.

Βιβλιογραφία

- *«Αειφορική διαχείριση του νερού στην πόλη», Εκπαιδευτικό πακέτο του Κ.Π.Ε. Ελευθερίου – Κορδελιού, Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 2000.*
- *Γεωργόπουλος – Τσαλίκη, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αθήνα 1993.*
- *Διεθνές Συνέδριο για την Π.Ε., Λάρισα, Οκτώβριος 2000.*
- *Καλαϊτζίδης – Ουζούνης, Π.Ε. : Θεωρία και Πράξη, Ξάνθη, 1999.*
- *Πανελλήνιο Συνέδριο για την Π.Ε., Αθήνα, Οκτώβριος 1999.*
- *ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, βιβλία Γεωγραφίας του ΟΕΔΒ, Αθήνα.*